

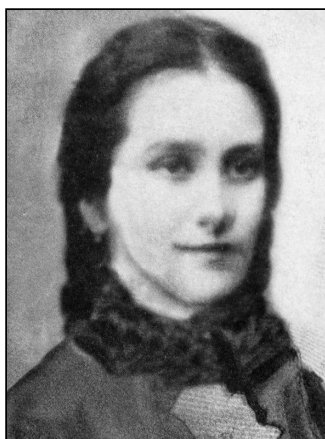
Zastavení druhé: Tomáš Garrigue Masaryk

Profesor Tomáš Garrigue Masaryk, který vešel do dějin především jako první prezident Republiky československé, nebyl v etnickém smyslu Čechem, nýbrž synem německé Moravanky a Slováka z Horních Uher, samozřejmě necháme-li stranou různé alternativní teorie o jeho původu. Hrob jeho rodičů na hustopečském hřbitově je místem k zamyšlení nad složitými životními cestami tohoto muže.

Jeho matka **Theresia Kropaczek** (1813–1887) mluvila až do zralého věku pouze německy (česky ji učil až právě Tomáš, poté co se od manžela naučila slovensky) a spojovala tradice dvou německých moravských rodů. Její otec **Josef Kropaczek** (1760–1838) byl řezník a hostinský původem z Prostějova. Kořeny rodiny Kropaczekových byly zřejmě české, jak nasvědčuje jméno, ale zámožná podnikatelská rodina žila už v Prostějově jednoznačně s německou identitou a také v Hustopečích se stýkali jen s Němci.

Matkou Theresie byla Katharina Antonia (1789–1843), dcera **Josefa Ignaze Rupricha** (1752–1803), jediného intelektuála v rodině. Ani jejich rodina nežila v Hustopečích dlouho – německý učitel, varhaník a kapelník městské hudby pocházel ze Sudet (přesněji: severomoravské Rudy nad Moravou). K hustopečským starousedlíkům patřila jen rodina Tomášovy prababičky Johanny Ruprich, rozené Friedrich (1744–1818). **Friedrichovi** žili v Hustopečích jako němečtí vinaři po několik generací a měli pozemky i v sousedních českých Nikolčicích.

Theresia Kropaczek vyrostla v rodinném domě na křižovatce dnešních ulic Jiráskovy a Brněnské a spojovala v sobě několik ne zcela samozřejmých vlastností. Na jedné straně patřila v Hustopečích do vyšší střední sociální třídy, měla slušné vzdělání (úměrné dobovým představám o společenské roli buržoazní ženy) a byla velmi zbožnou, konzervativní katoličkou. Na druhé straně neváhala činit životní kroky, které nebyly ani pro buržoazní ženu, ani pro konzervativní katoličku obvyklé. Její otec zemřel r. 1840, záhy na to i její matka, rodina se ocitla bez prostředků a mladé děvče obtížně hledalo řešení v této životní situaci. Hledání životní opory nešťastně skončilo tím, že se jí r. 1844 narodil nemanželský syn, jemuž dala po

svému zesnulému otci jméno **Josef Kropaczek**. Už po 4 měsících však zemřel a Theresia pak sehnala práci ve Vídni jako služebná.

R. 1850 se objevuje na Hodonínsku jako kuchařka židovského velkopodnikatele Nathana Redlicha, a bývá spojována s kauzou symbolicky označovanou *Kropaczek erledigt*.

Kropaczek erledigt.

Podle této teorie byla neznámá, zřejmě ještě pohledná svobodná matka vybrána jako zkušenější partnerka tehdy dvacetiletého svobodného císaře **Františka Josefa I.** (1830-1916) pro „sex na zkoušku“, který býval v aristokratických kruzích častý. Jediným racionálním základem této teorie zůstává však jen citovaná lakonická poznámka v diáři císařova osobního tajemníka, která navíc není badatelům fyzicky dostupná. Další svědectví jsou už zcela spekulativní, totiž fakt, že Theresiino manželství bylo uzavřeno 7 měsíců před narozením Tomáše a sňatek byl nápadně sociálně nerovný, že Tomáš se v žádném ohledu, fyzicky ani intelektuálně, nepodobal žádnému členu své rodiny a po celé dětství i mládí byl pod zvláštním protektivním dohledem rakouské policie. Tímto ochráncem mu byl Anton Le Monnier, policejní prezident v Brně a ve Vídni, přestože šlo o mladíka s dosti problematickým impulzivním chováním. Ještě méně argumentů má teorie, podle níž je oním otcem **Nathan Redlich** (1803-1888), židovský podnikatel, na jehož statku se Masaryk narodil – jejím základem je vlastně jen tradovaný výrok dobových svědků o fyzické podobnosti. Necháme-li stranou, že věkový rozdíl mezi oběma uvažovanými partnery Theresie Kropaczek je téměř 30 let, principiálně se obě teorie velmi podobají v tom, že hledají otce skutečného ve zcela výjimečné osobnosti. Rodina Redlichů totiž ovlivňovala nejen hospodářské a politické dění na Moravě a v Uhrách, ale i dění v celé monarchii, neboť Nathanův syn Josef Redlich (1869-1936) pracoval od přelomu století v rakouské nejvyšší politice, stal se na sklonku války ministrem financí v poslední habsburské vládě a později také ministrem financí Rakouské republiky. Tomáš Masaryk se s rodinou Redlichových velmi dobře znal, jejich skvostnou vilu v Hodoníně navštěvoval a Josefa Redlicha se marně pokoušel získat do vlády československé jako racionálního zástupce německé menšiny.

V každém případě se manželem Theresie stal o deset let mladší, pologramotný panský kočí **Jozef Masárik** (1823-1907) z hornouherských (tedy slovenských) Kopčan u Holíče, což upoutávalo pozornost: manželé si nebyli rovni jazykem, věkem, vzděláním, sociální zkušeností, ničím. Kariéra Jozefa Masárika od okamžiku sňatku překvapivě rychle stoupala, ale protože se příliš neosvědčil jako správce statku, postupně zase klesala. Masárikovi (na rakouské straně hranic označovaní v úředních dokumentech jako Masaříkovi) se v důsledku těchto kariérních změn neustále stěhovali. Žili nejprve v Hodoníně, kde Tomáš navštěvoval německou obecnou školu, pak v Mutěnicích a v Čejči, kde se naučil česky v české obecné škole, a nakonec si Theresia prosadila – i přes výrazný manželův odpor – Tomášovo studium na německé reálce v Hustopečích (1861-1863), kde bydlel u tety Veroniky Kos, roz. Kropaczek, žil opět zcela německy a ministroval u svatého Václava.

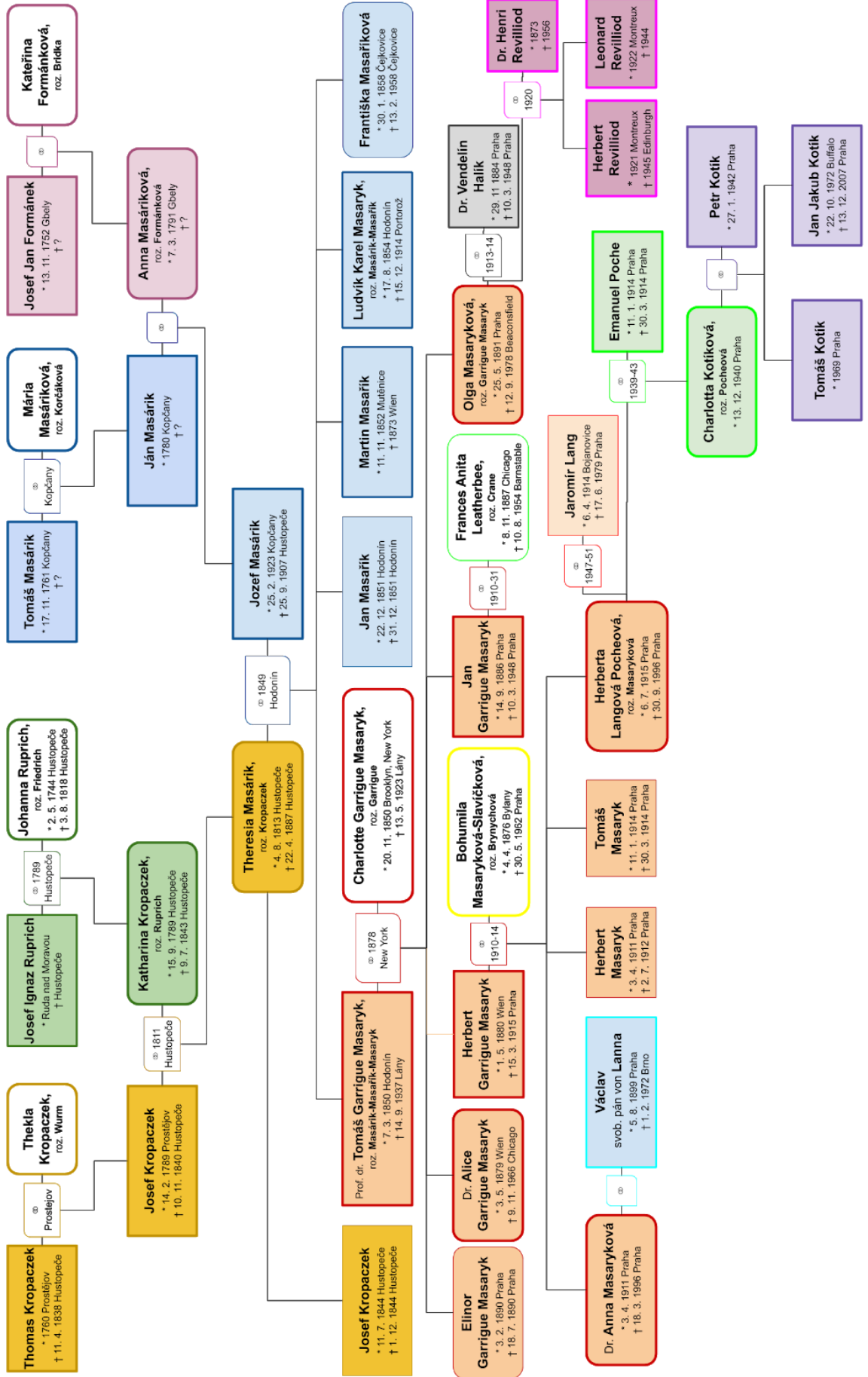
Zaujalo jej však probouzející se české vlastenectví nových hustopečských přistěhovalců a jeho němečtí učitelé jej motivovali k četbě klasické české literatury a zájmu o češtinu. Později (1865–1869) během studií na německém klasickém gymnáziu v Brně působil jako německý preceptor v rodině policejního prezidenta Antona Le Monniera (1819–1873) – Jozef Masárik v tu dobu pracoval jako správce statku v Tuřanech.

Anton Le Monnier vyřešil i nepříjemný fakt, že Masaryk byl z brněnského gymnázia pro kázeňský delikt vyloučen a nesměl dál studovat na žádném gymnáziu českého království: Masaryk s jeho pomocí studium dokončil na Akademickém gymnáziu ve Vídni, kam byl Le Monnier služebně přeložen. Po smrti svého ochránce r. 1873 se mu dostalo nové protekce: ujal se preceptorství v rodině Rudolfa Schlesingera, prezidenta Anglo-rakouské banky, a jeho plat 100 zlatých měsíčně, který měl po celou dobu svého vysokoškolského studia, o třetinu přesahoval tehdejší platovou hladinu středoškolských profesorů.

Ve Vídni, která tou dobou byla označována za největší české město, se Tomáš Masaryk definitivně přiklonil k českému vlasteneckému proudu, začal se věnovat studiu češtiny u profesora Aloise Vojtěcha Šembery (1807–1882) a pravopisně modifikoval své jméno do nezvyklé, i když dnes samozřejmé podoby *Masaryk*, aby demonstroval svůj český původ a současně aby nebyl spor o výslovnosti, která stále kolísala mezi slovenským zněním „Masárik“ a českým „Masařík“. Nechal si k tomu účelu vystavit v Hodoníně nový křestní list a postupně přesvědčil i své žijící příbuzné ke stejné změně. Od r. 1871 pracoval Tomášův otec v Kloboukách, kam Masaryk zajížděl celá 70. léta na prázdniny jako vysokoškolský student. Později jako docent vídeňské univerzity pokládal také za vhodné uvést do tamější společnosti svou americkou manželku Charlottu Garrigue, s níž se seznámil během studií v Německu a r. 1878 si ji v New Yorku vzal – šlo o občanský sňatek.

Charlotte Garrigue pocházela z prostředí nábožensky velmi vyhraněného: amerického liberálního unitářství, které stálo v opozici ke konzervativnímu kalvinismu. K výrazným rysům tohoto proudu, kromě obecného důrazu na naprostou svobodu vyznání, patří racionální analýza biblických textů, odmítání trojičního dogmatu a dokonce i kultu Ježíše Krista jako Boha. To dává unitářské církvi některé rysy shodné s ariánstvím, které představovalo jednu z klíčových konfesních variant antického křesťanství. Ve středoevropském prostředí se zbožná a velmi intelektuální Charlotta nedržela zásad amerického unitářství, nýbrž živě se zajímala o cesty české reformace a vedla tímto směrem i svého katolického manžela. Do evangelického kostela v Kloboukách, kde byl farářem dr. Ferdinand Císař, chodíval Tomáš se Charlottou už od svého sňatku a vlivem jich obou se 31. 8. 1880 přihlásil do evangelického reformovaného sboru v Heršpicích u Vyškova, spravovaného tehdy Oskarem Opočenským. Důvod, proč se tak stalo v malém heršpickém sboru, je patrně v tom, že Masaryk byl tou dobou už poměrně známou osobností – jeho habilitační práce *Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der Gegenwart* (Sebevražda jako masový sociální jev současnosti) z roku 1879 vzbudila mezinárodní pozornost a Masaryk se zřejmě chtěl vyhnout jak negativním psychologickým a politickým dopadům svého kroku na vlastní katolické rodiče, kteří stále žili v Kloboukách, kde konfese představovala nepřekročitelnou bariéru, tak i medializaci tohoto soukromého kroku v české politice.

Rodina Kropaczkových-Masárikových

Roku 1884 se Masarykovi rodiče odstěhovali do Hustopečí, odkud Theresia pocházela a kde žili její němečtí příbuzní – pozval je tam jejich nejmladší syn **Ludvík Karel Masaryk** (1854-1914), který si po návratu z vojenské služby otevřel v Hustopečích tiskárnu. Už r. 1887 však Theresia zemřela, Ludvík se oženil a odstěhoval se do Prahy, kde se živil podobně jako kdysi jeho hustopečský dědeček Josef Kropaczek: jako vinárník a hoteliér v Praze, Brně a nakonec na slovinské riviéře u Terstu (kde také zemřel na následky mrtvice). Tomáš svého osamocené otce v Hustopečích navštěvoval zřídka, ale přece – po smrti své matky se začal ve městě otevřeněji angažovat jako evangelík a podpořil stavbu evangelického kostela r. 1900. Jozef Masárik zemřel r. 1907 a byl pochován na katolickém hřbitově v Hustopečích vedle své ženy.

Petr Peňáz, 25. října 2020